

BUENOS AIRES SAU EXPERIMENTUL LATINO-AMERICAN

Victor NEUMANN

O mare capitală a lumii noi

La începutul lunii noiembrie am vizitat pentru întâia oară o țară din America de Sud. Pentru mine și pentru soția mea, Simona¹, s-a întâmplat să fie Argentina, mai precis capitala acesteia, Buenos Aires. E unul dintre punctele cele mai îndepărtate de pe glob, dar și cele mai exotice; un loc al imigranților europeni de secol al XIX-lea și al XX-lea, al persecuțiilor sau al exclușilor din țările lor de origine; un spațiu în care se împletește vechiul și noul și în care disponibilitatea pentru experimente este la ea acasă. Deși e vorba de America de Sud, Argentina are particularitățile ei comparativ cu Brazilia, Peru, Venezuela sau Columbia. E o țară cu puțini băștinași în momentul colonizării, una puțin cunoscută în timpul care precede formarea națiunilor și a statelor independente ale Americii de Sud. Începând cu mijlocul secolului al XIX-lea, Argentina a devenit un punct de atracție prin diversitatea formelor de relief, prin climă, prin bogăția și singularitatea florei și faunei. Natura și-a pus amprenta pe cultura comportamentală a locuitorilor săi. Ca întindere, Argentina are dimensiunile unui continent, invitând nu doar la aventură, ci și la o explorare multidisciplinară.

Buenos Aires e un oraș cosmopolit, deschis la nou, o capitală cu milioane de locuitori, cu mii de palate și zeci de zgârie nori, cu bulevarde largi și agitate, dar și cu nenumărate cartiere liniștite aparent situate înafara timpului și spațiului. Chiar dacă limba majorității e spaniola, fascinantă e diversitatea umană, omul obișnuit, preocuparea pentru profesie și munca de fiecare zi. Un amalgam de idei sociale și politice atrag după sine continue nemulțumiri și demonstrații, probând libertatea de a se exprima a oricărui grup. Fascinant e atașamentul argentinienilor pentru muzică și dans, un mod de recuperare a minții cu ajutorul instinctelor corporale. Tangoul e al Buenos Airesului, făcând dovada bucuriei și tristeții unei societăți care se caută pe sine, care își imaginează o nouă identitate și care își caută căile vieții viitoare. Ascutând muzica inimitabilă și văzând perechile dansând în piețe, în restaurante, în centre culturale, în parcuri, în grădina botanică, am avut senzația că sfârșitul istoriei e aproape, că moștenirile și obsesiile trecutului nu își mai găsesc locul și nu își mai au rostul. Tango-ul e peste tot, e parte a identității argentine. E inovativ și sentimental, e sportiv și reflexiv. Prin asocierea firească a celor două sexe, tango-ul argentinian trimite la sexualitate și meditație deopotrivă. Pare situat dincolo de timp și spațiu, construind noul limbaj al sufletului, al corpului și al minții, aspirând la o mai profundă cunoaștere a sinelui.

---

¹ Simona Neumann, expert în relații internaționale, director al Asociației Timișoara Capitală Europeană a Culturii.

Cultură și comunicare

Am locuit în apropiere de **Obelisc**, simbolul orașului, ridicat în anii interbelici spre a comemora patru sute de ani de la fondarea acestuia. E vizibil de la distanță și de pe toate arterele de circulație, așa încât, cu ocazia plimbărilor noastre am avut un reper inconfundabil. Între primele locuri vizitate a fost celebrul **Teatro Colon**, unde am audiat un spectacol de operă. O clădire impresionantă, special destinată muzicii clasice, acustica sălii fiind comparabilă cu a celor mai renumite din lume. Teatro Colon a fost inaugurat în anul 1908, Caruso, Toscanini, Callas și Pavarotti fiind câteva dintre celebritățile care au urcat pe scena lui.

De pe bulevardul pe care se afla micul nostru hotel am avut acces la mai multe instituții ori puncte de atracție: **Librăria El Ateneo Grand Splendid**, enormă, situată pe mai multe etaje, excelent organizată, având cărți din toate domeniile și un interes deosebit pentru traduceri în limba spaniolă; **El Ateneo** e socotită a fi una dintre cele mai bune librării din lume; **Cafe Tortoni**, cea mai faimoasă cafenea din BA, în care acum un veac se întâlneau scriitorii, actorii și oamenii politici argentinieni; era unul dintre localurile preferate ale celebrului Jorge Luis Borges; dar și localul în care cânta nu mai puțin celebrul muzician Carlos Gardel; **Puerto (portul) Madero**, unde renumitul arhitect Santiago Calatrava a proiectat splendidul **Puente de la Mujer** (podul femeii), unind vechile docuri printr-o ingenioasă formă geometrică ce simbolizează în același timp eterna iubire, înălțarea spirituală și identitatea locală; cartierul **La Boca**, unul cunoscut prin echipa de fotbal ce rescrie istoria sportului cu balonul rotund și prin stadionul **Bombonera** găzduind unice spectacole sportive; **Plaza de Mayo**, centrul istoric al Buenos Airesului, o piață care în trecut fusese cunoscută pentru ceremoniile religioase și pentru execuțiile publice; **districtul Palermo Soho**, cu străzi înguste, clădiri mici și cochete, cu magazine, cafenele și restaurante moderne, amenajate cu bun gust, populate de oameni de toate vârstele, moștenind și practicând urbanitatea și civilitatea europeană. Acolo - nu la Tortoni - am băut cea mai bună cafea din BA, acolo m-am simțit acasă, acolo, într-un fel, mi s-a părut că a fost reinventat corso-ul Europei Centrale.

Ceea ce mi s-a părut extraordinar a fost că autoritățile orașului arată un interes real pentru școală, educație și cultură, pentru organizarea și funcționarea universităților, galeriilor, muzeelor, centrelor culturale. Accesul la marile creații culturale, la expozițiile de artă locală și universală, la librăriile și bibliotecile din BA este liber și gratuit sau aproape gratuit. Oamenii de cultură și de știință beneficiază atât de recunoașterea publicului larg, cât și de aceea a statului, amploarea comunicării lor fiind vizibilă cu ocazia conferințelor, dar și mulțumită multiplicării/vulgarizării lor în cotidienele răspândite peste tot, citite de mulți. **Fundația Proa, Uzina de arte, Muzeul de Arte Frumoase, Muzeul Malba de Artă Contemporană** sunt instituții colosale, având colecții și expoziții similare cu ale celor mai de seamă muzee europene și nord-americane. Studenții și elevii reprezintă cel mai numeros segment de public. **Malba** e un muzeu senzațional, colecțiile lui incluzând tot ceea ce e reprezentativ în creațiile artistice argentiniană și sud-americană din ultima sută de ani. E un muzeu populat la orice oră din zi, unul vizitat de localnici, dar și de turiști veniți din întreaga lume. Nu numai valoarea exponatelor, nu numai originalitatea stilurilor și a școlilor îl face de neuitat, dar și înțelesul dat de curatori acestora. Circulația temelor, a ideilor, a modelelor spune ceva nou despre globalizare, despre ce va fi experimentul latino-american. Colecțiile de la Malba descriu precis și prin exponate de valoare arta conceptuală ori arta de avangardă a secolului al XX-lea.

Malba este o instituție deschisă dialogului intercultural, asocierii artei, științei și muzicii. E minunat să observi că vizitatorii – indiferent de locul în care s-au născut ori s-au format – se familiarizează îndată cu un astfel de muzeu. Comunică și se regăsesc mai bine decât oriunde altundeva. Malba – dar și alte muzee și centre - mi-a dat multe motive de încântare. Împreună cu Ciprian Vălcan² am inventariat piesele de rezistență, dar și ideile care au stat la baza creației lor; am rememorat arta Europei postbelice, comparând tehnicile care au stimulat mișcările și școlile de avangardă de-o parte și de alta a Atlanticului.

În altă ordine, la BA fiind, e imposibil să nu afli că alături ori în convergență cu actul de cultură e pasiunea pentru fotbal. Argentinienii sunt între cei mai mari furnizori de talente în sportul cu balonul rotund. Au stil, sunt inovativi, dar și pătimași în tot ceea ce înseamnă asocierea cu și susținerea unuia sau altuia dintre cluburile celebre. În zilele petrecute acolo, mi-a fost dat să văd și să aud enormul scandal legat de finala Cupei Libertadores dintre Boca Juniors și River Plate.

Tomas Abraham, Europa Centrală și Argentina

Când l-am întâlnit întâia oară pe Tomas Abraham nu m-am gândit nici o clipă că prin el voi descoperi un fragment necunoscut mie al geografiei lumii. Nu m-am gândit nicicând că voi avea surpriza să discut cu un alter ego al meu, că amalgamul identitar americano-central-european îmi este familiar, că referințele noastre social-culturale se întâlnesc dincolo de limbă și confesiune, de școală și națiune, de politică și aspirații intelectuale. Un colocviu care s-a desfășurat la Budapesta în primăvara anului 2017 fusese întâmplarea care ne-a adus față în față, un colocviu la care am fost invitați să vorbim despre identitatea multiplă a europenilor din centru și a americanilor din sud. O comparație aparent dificilă. Remorarea lui Tomas Abraham avea să sugereze ceva ce cu greu admit adepții etnicității, etnonațiunii, monoculturalității, anume, identitatea multiplă.

Ce altceva a fost și este evreitatea central-europeană modernă din care provine acest intelectual non-conformist? E una care se definește prin mai multe limbi și culturi, prin amalgamarea mai multor tradiții, simboluri și valori. Tomas povestește cum în familia lui se vorbea germana și maghiara, cum cel dintâi cuvânt pe care l-a pronunțat a fost unul din maghiară, cum erau părinții și cum au supraviețuit Holocaustului. În fine, cu o voce tremurândă descrie decizia familiei de a părăsi locurile natale și de a se reinventa undeva la capătul lumii. La vârsta de un an și zece luni a emigrat în Argentina împreună cu părinții săi. De aici, interogațiile privind identitatea. Înțelesese devreme că numele de Abraham e semnul inconfundabil al evreității sale. Și tot astfel, a înțeles că a fi evreu e o dificultate oriunde în lume. În pofida neajunsurilor, și-a demonstrat sieși că Argentina este echivalentul lumii libere, că aceasta îi este patria. Filozof de formație, absolvent al școlii pariziene de filozofie și de științe umaniste, Tomas Abraham nu e doar un *scholar* marcat de lectura maeștrilor francezi ai secolului al XX-lea. E, mai ales, altceva, un intelectual jucăuș, curios din fire, tentat să întrebe despre orice și oricine, dornic să politizeze tot ceea ce consideră că are legătură cu realitatea socială în care trăiește. Lui îi datorez vizita în Argentina, ideea de a conferenția la Buenos Aires și de a fi descoperit câteva dintre locurile exotice ale cosmopolitei capitale.

---

² Ciprian Vălcan, scriitor, traducător și profesor al Universității Tibiscus din Timișoara.

Cooperarea lui Tomas cu ambasada României, dar mai cu seamă cu admirabila doamnă ambasador Carmen Podgorean, a contribuit la programarea și diversificarea vizitei noastre. Cu modestie și cu o bună înțelegere a oamenilor și a lucrurilor, doamna ambasador ne-a consiliat, ne-a însoțit în nenumărate vizite, ne-a familiarizat cu un univers uman și urban total necunoscut. Domniei Sale îi suntem recunoscători pentru bucuria de a întâlni profesori și cercetători, bibliotecari și muzeografi, galeriști și librari. Sau, de a fi văzut monumente, cartiere, galerii, centre culturale, librării conferind particularitate capitalei sud-americane. Îmi aduc aminte cu mare plăcere de inițierea în tainele unor instituții de cultură - sunt multe și foarte atractive în BA - precum Fundația Proa, Uzina de arte, Muzeul de Arte Frumoase. Dar mai cu seamă de inițierea în universul inimitabil al tango-ului, seara petrecută într-un centru de profesioniști ai celebrului dans argentinian fiind un reper inconfundabil. Ghidajele doamnei Carmen Podgorean bazate pe o impresionantă cercetare și cunoaștere a BA ne-au facilitat descoperirea rapidă a unui fabulos oraș, în care, oriunde și în orice domeniu, noul surclasează vechiul.

Un experiment – o nouă identitate

Atunci când am decolat din Buenos Aires nu știam că întâlnirea G20 din capitala Argentinei va fi și ocazia unei întâlniri dintre câțiva cunoscuți scriitori argentinieni contemporani – e vorba de Damian Tobarovsky, Pola Oloixarax, Silvia Hopenhayn, Gonzalo Garcés - și președintele francez Emmanuel Macron. Mi-am zis că o asemenea întâlnire ar fi agreat-o și Jorge Luis Borges. De altfel, numele și opera acestuia au reprezentat cea mai importantă referință a ineditului dialog franco-argentinian, Borges fiind invocat pentru ideile și viziunea sa extraordinare prin care a făcut posibilă mondializarea culturii Argentinei. Găzduind evenimentul, frumoasa și faimoasa librărie **El Ateneo** a devenit încă o dată referința de vârf a vieții culturale a Buenos Airesului. Tot ce se întâmplă în Argentina, dar și în alte țări ale Americii de Sud, arată un interes ieșit din comun pentru literatură, arhitectură, muzică, arte vizuale, dans, sport și chiar filozofie. Nu cred că greșesc atunci când spun că argentinienii experimentează, invitându-ne să fim atenți la creațiile lor. Îndepărtata Argentina și Patagonia ei sunt o speranță în timpul crizelor noastre de conștiință. E și acesta un motiv pentru care merită să-i cunoaștem cultura și societatea.

În pofida unor suferințe incredibile generate de anii dictaturii militare și pe care populația nu le-a uitat, cetățeanul argentinian mi-a dat impresia că trăiește astăzi într-o țară liberă, deschisă la nou, comunicând cu lumea și stimulând creativitatea. Și, tot el, mi-a sugerat că știe ce se petrece în interiorul și în exteriorul lui și că se poate reinventa. Tocmai de aceea e memorabil ceea ce trimite la noua identitate națională, una construită în temeiul asocierii oamenilor, având ca reper civilitatea, administrația, legislația și nu originile, comunitatea tribală, teritorialitatea și continuitatea. În acest punct mai ales (dar nu numai), capitalele Europei au în Buenos Aires un reper inconfundabil. După o primă vizită, insuficientă pentru descrierea diversității oamenilor și a lucrurilor, a istoriei și a politicii, îndăznesc doar să invit cititorul meu prezumtiv să citească și să înțeleagă cât mai multe despre acest colț al Americii de Sud numit Argentina.

7 decembrie 2018